

Орловська Наталя Анатоліївна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри національного та міжнародного права
(Одеський національний морський університет, м. Одеса)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4400-560X>

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОМПЛАЄНСУ В КОНТЕКСТІ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ**

У статті розглядається комплаєнс як комплекс заходів запобігання та виявлення кримінальних правопорушень у всіх сферах діяльності юридичних осіб, у тому числі, органів державної влади. Представлено аналіз нормативних актів та правозастосовної практики західних країн, зокрема, США. Показано, що потенціал комплаєнсу розкривається в сполученні внутрішніх ресурсів юридичної особи та зовнішнього державного контролю. Визначено перспективи удосконалення кримінального законодавства України в частині запровадження нових заходів щодо юридичних осіб та уточнення положень щодо їх призначення.

Ключові слова: юридичні особи, кримінальна відповідальність, заходи кримінально-правового характеру, запобігання кримінальним правопорушенням, комплаєнс, зарубіжний досвід кримінально-правового впливу на юридичних осіб.

Постановка проблеми. Формування глобальних ринків товарів, послуг, фінансів і робочої сили зумовлюють розробку міжнародних стандартів та нормативів господарської діяльності, що, у свою чергу, змушує суб'єктів господарювання впроваджувати ефективні механізми забезпечення ведення діяльності відповідно до правових норм та запобігання правопорушенням [1, с. 54]. Власне, саме вчинення правопорушень юридичними особами стало поштовхом для формування системи спеціальних заходів, які б контролювали та запобігали виникненню ризиків для організацій. Одним із таких інструментів є комплаєнс.

Ідея комплаєнсу була започаткована у банківській сфері. Однак згодом вона була сприйнята й в інших галузях економіки. Підтвердженням цього є визначення комплаєнсу на рівні профільних міжнародних організацій. Наприклад, Міжнародна асоціація з комплаєнсу розуміє його як здатність діяти згідно з порядком, набором правил або запитом. Іншими словами, комплаєнс – це не просто діяльність (тобто певні дії для досягнення відповідності правилам та нормам), а й власне здатність суб'єкта господарювання діяти ефективно та раціонально [2, с. 57]. Виконання організацією як обов'язків, покладених на неї нормативними документами, так і добровільних зобов'язань при розумінні комплаєнсу впливає зі стандарту ISO 37301:2021 «Compliance management systems – Requirements with guidance for use» [3].

Відповідно, у загальному сенсі можна погодитися, що комплаєнс являє собою стандарт поведінки юридичної особи, спрямований на забезпечення правомірності та добросовісності діяльності як організації в цілому, так й її працівників на всіх рівнях виконання господарських завдань.

Звернення до вітчизняної традиції аналізу комплаєнсу в контексті запобігання кримінальним правопорушенням пов'язано, у першу чергу, з антикорупційними стандартами, визначеними Законом України

«Про запобігання корупції», які спрямовані на поширення комплаєнс-культури серед українських компаній (зокрема, йдеться про прийняття спеціальних антикорупційних програм). Корупція у бізнес-середовищі є величезною проблемою. Іноземні, і вітчизняні компанії страждають від корупції як зовнішньої (по відношенню до компанії сторонніх акторів) та від внутрішньої, тобто в середині самої юридичної особи приватного права [4, с. 684, 685]. Антикорупційне спрямування комплаєнсу знаходить своє втілення й у кримінальному законодавстві України, зокрема, у п.2 ч.1 ст.96-3 КК: підставою застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичної особи є незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, якщо це призвело до вчинення певних кримінальних правопорушень (йдеться про невиконання юридичною особою антикорупційних заходів відповідно до розділу X Закону України «Про запобігання корупції»).

Однак вважаємо, що антикримінальний потенціал комплаєнсу є значно ширшим. Наприклад, якщо взяти до уваги види комплаєнсу, які виділяються в літературі [5], то більшість із них можна співвідносити із запобіганням певним видам кримінальних правопорушень, наприклад: корпоративний комплаєнс – корупційним; фінансовий – податковим, відмиванню доходів, одержаних кримінально-протиправним шляхом; екологічний – проти доквілля; технічний – проти безпеки виробництва, кіберзлочинам тощо.

Підтвердженням розуміння комплаєнсу як елементу кримінально-правового впливу на юридичних осіб можна вважати ухвалення в США Федеральних рекомендацій щодо призначення покарань (1991) (далі – Федеральні рекомендації), розділ 8 яких безпосередньо стосується вироків щодо організацій [6]. Цей документ став результатом розширення політики США, підвалини

якої були закладені у 1977 р. законом екстериторіальної дії про корупцію закордоном (the Foreign Corrupt Practices Act).

Таким чином, аналіз кримінально-правового виміру комплаєнсу є актуальним теоретико-прикладним питанням, вирішення якого спрямоване на запобігання суспільно небезпечній діяльності юридичних осіб засобами кримінального права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика комплаєнсу стала предметом багатьох наукових досліджень, однак їх автори (наприклад, Н. Москаленко, О. Ковалишин, А. Коршун, С. Шелудько та ін.) не сформулювали єдиної позиції щодо розуміння цього поняття, його складових, специфіки унормування та правозастосування. Розвідки антикримінального потенціалу комплаєнсу переважно стосуються питань запобігання корупції (зокрема, С. Подоляк, Д. Соларьова та ін.). Більш широкий контекст цілеспрямування комплаєнсу пропонується в публікаціях практикуючих юристів (М. Дубіцького, В. Михайличенка, А. Федоренка та ін.).

Окремий аспект обговорення кримінально-правових аспектів комплаєнсу становлять дискусії західних фахівців у контексті кримінальної відповідальності юридичних осіб (наприклад, Дж. Коффе, М. А. Коген, К. ДіМаль, Р. Перейра та ін.), а також у зв'язку з Федеральними рекомендаціями щодо призначення покарань (публікації П. Дезіо, А. Годме, Д. Е. Мерфі, М. Джосефсон та ін.).

У цей же час у вітчизняному фаховому дискурсі бракує обговорення кримінально-правового потенціалу комплаєнсу з огляду на перспективи удосконалення національної моделі кримінально-правового впливу на юридичних осіб. Тим більше, що під час війни актуалізуються виклики для ведення бізнесу, зокрема, що стосується відповідальності за співробітництво з державою-агресором.

Метою статті є розгляд концептуальних питань комплаєнсу в контексті кримінально-правового впливу на юридичних осіб, враховуючи досвід зарубіжних країн для перспектив удосконалення національного кримінального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Інститут комплаєнсу було започатковано в США і підґрунтям його становлення та розвитку стала кримінальна відповідальність юридичних осіб. При цьому недопустимо ототожнювати корпоративну відповідальність з корпоративною соціальною відповідальністю. Якщо перша охоплює відповідальність за кримінально-протиправні діяння персоналу компанії, то друга є відображенням ставлення юридичної особи до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів у сфері здійснення господарської діяльності, якості взаємодії та діалогу [7, с. 73].

Однак вбачається спірним пов'язувати комплаєнс, обумовлений кримінальною відповідальністю юридичних осіб, переважно з доктриною *respondeat superior* (принципал завжди відповідає за дії свого агента) [7, с. 70]. Насправді, аналіз комплаєнсу не залежить від того, яка концепція/доктрина кримінальної відповідальності юридичних осіб запроваджена у національну правову систему. Наприклад, А. Годме, посилаючись на закон Великої Британії про боротьбу з хабарництвом (2010) та французький закон Сапіна II (2016), зазначає, що на підставі цих нормативних актів компанії нестимуть відповідальність «не лише за порушення правил, що застосовуються до них, але й, що, можливо, ще важливіше, за відсутність ефективного механізму запобігання ризику порушення цих правил» [8, с. 89]. Але ж британська та французька

доктрини кримінальної відповідальності юридичних осіб різні. Наприклад, панівною у Великій Британії є доктрина ідентифікації (*alterego*, тобто прирівнювання дій вищих посадових осіб компанії до дій самої компанії). Констатуючи очевидні вже у 90-х рр. XX ст. вади цієї доктрини, Дж. Коффе показав, що в сучасній децентралізованій транснаціональній компанії, діяльність якої охоплює різні ринки, рішення про дотримання чи недотримання кримінального законодавства можуть прийматися на всіх рівнях [9]. Але якщо британські законодавці формулюють приписи про комплаєнс, це означає, що і доктрина ідентифікації не є перешкодою для запровадження цього запобіжного інструменту.

На наш погляд, при розгляді комплаєнсу доцільно звернути увагу на таку теорію відповідальності юридичних осіб як теорія корпоративної культури, яка зосереджується на особливостях організації та її культурі. Питання про кримінальну відповідальність юридичної особи ставиться тоді, коли наявна політика компанії, що прямо чи опосередковано змушує, заохочує, дозволяє або будь-яким чином толерує вчинення правопорушення та, відповідно, не передбачає і не застосовує заходів запобігання ним. Саме про такий контекст вказує П. Дезіо, аналізуючи ефективність положень розділу 8 Федеральних рекомендацій. Вона звернула увагу на мету позицію Комісії, яка розробляла ці рекомендації: головне – спонукати «організації – від великих корпорацій до некомерційних організацій та державних установ – до формування інституційної культури, яка перешкоджає злочинній поведінці» [10].

Доцільність впровадження комплаєнсу в систему кримінально-правового впливу на юридичних осіб неможна аналізувати без звернення до досвіду США. Так, у 1977 р. федеральним законом про корупцію за кордоном була запроваджена відповідальність юридичних осіб за невстановлення внутрішнього контролю з метою запобігання корпоративним правопорушенням. Це відбулося після того, як понад 400 американських компаній зізналися у здійсненні незаконних чи сумнівних платежів іноземним урядам [11, с. 13]. Дію цього закону ілюструє В. Михайленко: посадові особи американської компанії пропонують неправомірну вигоду посадовій особі в Україні заради отримання ліцензії на вирубок лісу. При цьому неправомірну вигоду планують передати через українську юридичну особу, яка має місце реєстрації в Україні. Отже, за федеральним законом 1977 р. мають відповідати: американська компанія як «замовник», українська посадова особа та українська юридична особа [12]. А. Годме звернув увагу, що саме екстериторіальна дія закону США 1977 р. потягнула зміни у законодавстві Франції. Через те, що щодо кількох французьких великих компаній були застосовані покарання за корупційні злочини, спочатку самі корпорації імплементували комплаєнс за американським зразком, а у 2016 р. було ухвалено спеціальний закон Сапіна II, що містить подібні вимоги щодо юридичних осіб [8, с. 89].

Однак у самих США прийняття закону 1977 р. не змусило великі компанії запровадити комплаєнс як систематичний антикримінальний інструмент. Період 1981–1990 рр. став у США часом корпоративних скандалів, які почалися з виявлення неправомірних дій в оборонній промисловості. Згодом розпочалася криза ощадних банків – найбільша банківська криза з часів Великої депресії 1929 р., і до 1989 р. понад половина таких банків збанкрутувала. Наприкінці 80-х рр. були виявлені фінансові махінації великої інвестиційної

банківської фірми Drexel Burnham, що стало найбільшою справою про шахрайство в історії індустрії цінних паперів. Саме на такому соціально-економічному фоні в 1991 р. були прийняті Федеральні рекомендації, в яких юридичним особам було запропоновано ухвалювати комплаєнс-програми та наголошено, що їх наявність може розглядатися як пом'якшувальна обставина при призначенні покарання корпораціям [11, с. 13, 14].

Фактично проміжок з 1977 р. до середини 90-х рр. – з ухвалення федерального закону 1977 р. до початку сталого застосування Федеральних рекомендацій – це перший етап розвитку комплаєнсу як елементу системи заходів впливу на юридичних осіб із запровадженням комплаєнс-програм [13, с. 65]. Однак, вже починаючи з 2004 р., звичайною вимогою стало те, щоб комплаєнс-програми реально сприяли запобіганню правопорушень. При цьому «програма не буде вважатися ефективною, якщо вона не здатна створити етичну культуру. По суті, дійсно ефективна програма повинна вбудовувати етику (а не лише дотримання норм) у ДНК організації» [11, с. 15].

Для розуміння комплаєнс-програм як кримінально-правового заходу щодо юридичних осіб необхідно звернутися до розділу 8 Федеральних рекомендацій. Як зазначається в преамбулі до цього розділу, він «розроблений таким чином, щоб санкції, накладені на організації та їхніх агентів, у сукупності забезпечували справедливе покарання, адекватне стримування та стимули для організацій до підтримання внутрішніх механізмів запобігання, виявлення та повідомлення про кримінальну поведінку» [6].

У цьому плані є сенс актуалізувати кілька взаємопов'язаних питань:

1. Якщо кримінально протиправна діяльність юридичних осіб є корисливою, чому покарання/заходи щодо компаній не можуть бути обмежені конфіскаційними видами впливу (штрафи, конфіскації) та/або такими, які обмежують їх (компаній) господарську діяльність? Федеральні рекомендації містять вказівку, що якщо організація діяла переважно з кримінальною метою або переважно кримінальними засобами, штраф повинен бути настільки високим, щоб позбавити організацію всіх її активів [6]. Однак при цьому Д. Е. Мерфі наводить позицію деяких суддів, що відображає невідповідність суспільного запиту та наявної суддівської практики: «Поточна практика покарання за корпоративні злочини штрафами, що сплачуються до казни Сполучених Штатів, мало сприяє запобіганню таким злочинам. Після сплати штрафу громадськість швидко забуває про правопорушення, а корпорація продовжує свою діяльність і її репутація лише трохи страждає» [14, с. 700–701]. Таким чином, є підстави вважати, що комплаєнс у більшому ступені, ніж штрафи та інші традиційні конфіскаційні і обмежувальні покарання/заходи, сприяє довгостроковій добросовісній корпоративній діяльності шляхом заохочення дотримання вимог, що запобігатиме вчиненню злочинів юридичними особами.

2. Яким вимогам мають відповідати комплаєнс-програми? У Федеральних рекомендаціях була унормована концепція комплаєнс-програми незалежно від розміру юридичної особи та сфери її діяльності [8, с. 90]. Основними критеріями ефективною комплаєнс-програми, визначеними у розділі 8, зокрема, є такі:

- нагляд топ-менеджменту та його власна готовність до правомірної поведінки;
- ефективна комунікація з працівниками всіх рівнів;
- системи моніторингу, аудиту, підтримка викривачів;

- дотримання стандартів відповідності, включаючи дисциплінарні механізми;

- розумні заходи для реагування та запобігання повторним правопорушенням [15].

Запобіжна важливість комплаєнс-програм спонукали низку регуляторних та правоохоронних органів до розробки типових програм (наприклад, Агентство з охорони довкілля, Міністерство охорони здоров'я та соціальних служб, Антимонопольний департамент Міністерства юстиції). Галузеві та партнерські організації об'єднуються для обміну ідеями щодо «найкращих практик» навчання комплаєнсу та підвищення правосвідомості [10]. Все це «працює» на виконання припису Федеральних рекомендацій, що «ознакою ефективної програми запобігання та виявлення порушень закону є те, що організація проявила належну старанність у спробах запобігти та виявити кримінальні правопорушення своїх співробітників та інших агентів» [14, с. 703].

Таким чином, комплаєнс-програми – це основний елемент антикримінального комплаєнсу, який має містити стандарти поведінки компанії та її працівників, щоб сформувати належну довгострокову корпоративну культуру та практику господарювання. При цьому зовнішні структури (контролюючі державні органи) пропонують певні стандарти для формування комплаєнс-програм. Це, з одного боку, полегшує антикримінальну діяльність юридичних осіб, які можуть спиратися на стандарти, вироблені з огляду на кращі практики у певній сфері діяльності, з іншого, – це сприяє підвищенню ефективності зовнішнього контролю за якістю комплаєнс-програм конкретної організації.

3. Яке значення має запровадження комплаєнс-програм для призначення покарання/заходу юридичній особі? У Федеральних рекомендаціях зазначається, що зусилля організації щодо зменшення ймовірності кримінальної поведінки в майбутньому мають братися до уваги при призначенні покарання [6]. Зокрема, йдеться про зменшення розміру штрафів (у деяких випадках до 95 %), якщо організація зможе довести, що вона впровадила ефективну програму комплаєнсу. Однак пом'якшення покарання є наслідком не лише наявності такої програми. Компанія має своєчасно повідомити органи влади про вчинене кримінальне правопорушення. Крім того, правозастосовне значення має відсутність факту безпосереднього вчинення цього правопорушення вищими керівниками юридичної особи [10].

4. Як інституційно забезпечується запровадження комплаєнс-програм в діяльність юридичної особи? Федеральні рекомендації сприяли створенню нової посади – спеціаліста з етики та дотримання нормативних вимог, який розробляє та координує реалізацію комплаєнс-програм. У деяких корпораціях сформовано цілі підрозділи, робота яких спрямована не лише на відповідність діяльності компанії вимогам законодавства, а й на створення всередині компанії середовища, яке б запобігало протиправній поведінці її працівників [1, с. 56]. У США була створена Асоціація спеціалістів (офіцерів), яка покликана «просувати якісні програми з дотримання нормативних вимог» [14, с. 711].

Таким чином, досвід США є прикладом системного підходу до запобігання кримінально протиправної діяльності юридичних осіб шляхом запровадження комплаєнсу. Важливо, що Федеральні рекомендації, у першу чергу, сприяють стимулюванню організацій до впровадження ефективної програми дотримання вимог. Вони не тільки заохочують корпорації демонструвати «добру

корпоративну громадянську позицію», але й надають засоби для «реабілітації» тих юридичних осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, вимагаючи від них запровадити та підтримувати ефективні комплаєнс-програми [14, с. 703]. Все це обумовлює те, що у розробці та реалізації комплаєнс-контролю зацікавлені як власники бізнесу, так і топ-менеджери, оскільки порушення обов'язкових вимог призводить не лише до фінансових втрат, а й інколи до ліквідації юридичної особи [16, с. 71].

Виходячи з цього, можна погодитися з тим, що комплаєнс є універсальним інструментом, який можуть використовувати й будь-які учасники суспільних відносин: як господарюючі суб'єкти, так і громадські організації та органи державної влади, у тому числі правоохоронні [1, с. 58]. При цьому орієнтирами для його запровадження є не лише вимоги законодавства, які прямо застосовуються до діяльності компанії, але і норми зарубіжних актів екстериторіальної дії, норми, які мають рекомендаційний характер: галузеві/міжнародні стандарти у відповідній сфері діяльності, так звані найкращі практики (практичні керівництва у відповідній сфері) тощо [2, с. 58].

У цей же час така «самостійність» юридичних осіб щодо організації запобіжної діяльності, на думку деяких західних авторів, суперечить здатності держави контролювати ситуацію в сфері протидії злочинності. Зокрема, А. Годме наступним чином аргументує таке твердження: якщо комплаєнс передбачає а) визначення зобов'язань компаній щодо відповідності певним вимогам та б) організацію корпоративного контролю за виконанням таких зобов'язань, то це означає, що сучасні держави неспроможні контролювати великі компанії за допомогою традиційних засобів. Іншими словами, наголошується на «невдачі кримінального судочинства у боротьбі з економічною та фінансовою злочинністю глобалізованих компаній» [8, с. 91]. Адже без такої державної неспроможності не було б сенсу делегувати виконання запобіжних завдань самим корпораціям.

Вбачається, що запровадження комплаєнсу не є свідченням «капітуляції» держави перед компаніями чи перед корпоративною злочинністю, тим більше, що цей інструмент застосовується не лише в сфері бізнесу,

а й державного управління та громадських ініціатив. На нашу думку, сучасний кримінально-правовий вплив передбачає, що у сучасному інформаційному суспільстві значна частина відносин контрольного та запобіжного характеру цілком може бути «поза» державою і «поряд» з нею без применшення значення всього корпусу прав та обов'язків держави в сфері запобігання злочинності. Самоорганізація юридичних осіб – це свідчення формування мережевої культури, яка пов'язує між собою різних соціальних агентів, серед яких і представники традиційної державної ієрархії. Кому як не конкретній юридичній особі краще розуміти наявні та потенційні ризики, особливості адаптації конкретної організаційної структури до динаміки правового регулювання. Тому, на наш погляд, цілком закономірним є відхід держави від суцільного контролю та перехід до належним чином врегульованих довіри і взаємодії з суб'єктами суспільних відносин.

При цьому за державою залишається можливість застосовувати кримінально-правові заходи, враховуючи добросовісність компанії щодо запровадження комплаєнсу. Крім того, комплаєнс обумовлює унормування у якості заходу для юридичних осіб встановлення зовнішнього контролю за розробкою та впровадженням корпоративної комплаєнс-програми.

Висновки. З огляду на зазначене, можна зазначити, що комплаєнс призначений для формування корпоративної антикримінальної культури. Його сутність як запобіжного інструментарію полягає у можливості органічного сполучення внутрішніх ресурсів юридичної особи та зовнішнього державного контролю. Основним елементом комплаєнсу є комплаєнс-програма юридичної особи. У кримінальному законодавстві України, на відміну від західних країн, потенціал комплаєнсу не використовується. У цьому сенсі перспективним вбачається обговорення включення до системи кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб такого заходу як встановлення зовнішнього контролю за запровадженням та реалізацією корпоративної комплаєнс-програми. Також є сенс чітко унормувати значення наявності та реалізації комплаєнс-програми як обставини, що пом'якшує заходи щодо юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Дубіцький М. Поняття «комплаєнс»: загальна характеристика підходів до визначення. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2025. Том 16. С. 54–62. DOI: 10.18523/2617-2607.2025.16.54-62
2. Коршун А. Щодо визначення поняття «комплаєнс» і його характерних ознак у сфері господарювання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2022. Вип. 5(124). С. 55–60. <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2022/5.124-9>
3. ISO 37301:2021 «Compliance management systems – Requirements with guidance for use» (Edition 1, 2021). URL: <https://www.iso.org/standard/75080.html> (дата звернення: 18.02.2026).
4. Соларьова Д. В. Антикорупційний комплаєнс у діяльності юридичних осіб приватного права як один з механізмів запобігання корупції. *Молодий вчений*. 2018. № 10(62). С. 684–687. URL: <https://surl.li/ovfdnw> (дата звернення: 10.02.2026).
5. Федоренко А. Комплаєнс: роль, види, виклики. *Громадський простір*, 8 травня 2025 р. URL: <https://surl.li/xmhycg> (дата звернення: 08.02.2026).
6. U.S. Federal Sentencing Guidelines Manual (1991): Chapter Eight – Sentencing of Organizations. URL: <https://surl.li/uyksky> (дата звернення: 08.02.2026).
7. Ковалишин О. Р. Корпоративний комплаєнс: правове запозичення через практики суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Вип. 83 / редкол.: Г.І. Чанишева (голов. ред.) та ін.* Одеса: Гельветика, 2019. С. 69-76. DOI <https://doi.org/10.32837/apdr.v0i83.120>
8. Gaudemet A. What is Compliance? *RED*, 2020. № 1. P. 89–92. <https://doi.org/10.3917/red.001.0089>
9. Coffee J. Corporate Criminal Liability: an Introduction and Comparative Survey: in *Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities / International Colloquium Berlin, May 4–6, 1998*. Max Planck Inst., Albin Eser et al. (eds.), 1999. P. 9–37. URL: <https://surl.li/pjnhxr> (дата звернення: 10.02.2026).
10. Desio P. An Overview of the Organizational Guidelines. U.S. Sentencing Commission. P. 1. URL: <https://surl.li/clmgdv> (дата звернення: 08.02.2026).

11. Josephson M. History of the Integrity, Ethics and Compliance Movement: a cautionary tale for CEOs and corporate directors. *ETHIKOS*. 2024. № 1. P.13–16. URL: <https://surl.li/idyhek> (дата звернення: 08.02.2026).
12. Михайличенко В. Комплаєнс на підприємстві – сучасні виклики та міжнародне регулювання. *Юридична газета*, 14 січня 2025, № 9–10. URL: <https://surl.li/qjkcey> (дата звернення: 08.02.2026).
13. Коршун А. В. Комплаєнс у сфері господарювання: історичний аспект становлення та тенденції розвитку. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 62–70. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.1.10>
14. Murphy D. E. The Federal Sentencing Guidelines for Organizations: A Decade of Promoting Compliance and Ethics. *Iowa Law Review*. 2002. Vol. 87. P. 697–719. URL: <https://www.uscc.gov/sites/default/files/pdf/training/organizational-guidelines/selected-articles/Murphy1.pdf> (дата звернення: 08.02.2026).
15. Federal Sentencing Guidelines and Risk Management (2014). URL: <https://surl.li/qucbov> (дата звернення: 08.02.2026).
16. Подоляк С. Комплаєнс-контроль у діяльності юридичних осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 70–74. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.11>.

References

1. Dubitskyi, M. (2025). Poniattia «komplaiens»: zahalna kharakterystyka pidkhodiv do vyznachennia [The concept of “compliance”: a general overview of approaches to its definition]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. Tom 16. S. 54–62. DOI: 10.18523/2617-2607.2025.16.54-62 [In Ukraine].
2. Korshun, A. (2022). Shchodo vyznachennia poniattia “komplaiens” i yoho kharakternykh oznak u sferi hospodariuvannia [On the definition of the concept of “compliance” and its characteristic features in the business sector]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*. Vyp. 5(124). S. 55–60. <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2022/5.124-9> [In Ukraine].
3. ISO 37301:2021 “Compliance management systems – Requirements with guidance for use” (Edition 1, 2021). Retrieved from: <https://www.iso.org/standard/75080.html>
4. Solarova, D. V. (2018). Antykoruptsiyni komplaiens u diialnosti urydychnykh osib pryvatnoho prava yak ody z mekhanizmv zapobihannia koruptsii [Anti-corruption compliance in the activities of private law legal entities as a mechanism for corruption prevention]. *Molodyi vchenyi*. № 10(62). S. 684–687. Retrieved from: <https://surl.li/ovfdnw> [In Ukraine].
5. Fedorenko, A. Komplaiens: rol, vydy, vyklyky [Compliance: role, types, and challenges]. *Hromadskyi prostir*, 8 May 2025. Retrieved from: <https://surl.li/xmhycg> [In Ukraine].
6. U.S. Federal Sentencing Guidelines Manual (1991): Chapter Eight – Sentencing of Organizations. Retrieved from: <https://surl.li/uyksky>
7. Kovalyshyn, O. R. (2019). Korporatyvnyi komplaiens: pravove zapozychennia cherez praktyky subiektiv hospodariuvannia [Corporate compliance: legal borrowing through the practices of business entities]. *Aktualni problem derzhavy i prava: zb. nauk. pr. Vyp. 83*. Odesa: Helvetyka. S. 69–76. DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i83.120> [In Ukraine].
8. Gaudemet, A. (2020). What is Compliance? *RED*. № 1. P. 89–92. <https://doi.org/10.3917/red.001.0089>
9. Coffee, J. Corporate Criminal Liability: an Introduction and Comparative Survey: in *Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities / International Colloquium Berlin, May 4–6, 1998*. Max Planck Inst., Albin Eser et al. (eds.), 1999. P. 9–37. Retrieved from: <https://surl.li/pjnhxr>
10. Desio, P. An Overview of the Organizational Guidelines. U.S. Sentencing Commission. P. 1. Retrieved from: <https://surl.li/clmgdv>
11. Josephson, M. (2024). History of the Integrity, Ethics and Compliance Movement: a cautionary tale for CEOs and corporate directors. *ETHIKOS*. № 1. P. 13–16. Retrieved from: <https://surl.li/idyhek>
12. Mykhailychenko, V. Komplaiens na pidpriemstvi – suchasni vyklyky ta mizhnarodne rehuliuвання [Compliance at the enterprise: modern challenges and international regulation]. *Yurydychna hazeta*, 14 Jan. 2025. № 9–10. Retrieved from: <https://surl.li/qjkcey> [In Ukraine].
13. Korshun, A. V. (2020). Komplaiens u sferi hospodariuvannia: istorychnyi aspekt stanovlennia ta tendentsii rozvytku [Compliance in the field of business: historical aspects of formation and development trends]. *Pravo i suspilstvo*. № 6. S. 62–70. <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.1.10> [In Ukraine].
14. Murphy, D.E. (2002). The Federal Sentencing Guidelines for Organizations: A Decade of Promoting Compliance and Ethics. *Iowa Law Review*. Vol. 87. P. 697–719. Retrieved from: URL: <https://www.uscc.gov/sites/default/files/pdf/training/organizational-guidelines/selected-articles/Murphy1.pdf>
15. Federal Sentencing Guidelines and Risk Management (2014). Retrieved from: <https://surl.li/qucbov>
16. Podoliak, S. (2020). Komplaiens-kontrol u diialnosti yurydychnykh osib v Ukraini [Compliance management in the activities of legal entities in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 12. S. 70–74. <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.11> [In Ukraine].

Orlovska Nataliia,

Doctor of Law, Professor,
 Head of National and International Law Department
 (Odesa National Maritime University, Odesa)
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4400-560X>

**CONCEPTUAL ISSUES OF COMPLIANCE IN THE CONTEXT OF CRIMINAL LAW
IMPACT ON LEGAL ENTITIES**

The article is devoted to the consideration of conceptual issues of compliance in the context of criminal legal impact on legal entities. The main focus is placed on the experience of foreign countries, taking into account the prospects for improving domestic criminal legislation.

It is shown that compliance is a comprehensive set of measures for the prevention and detection of offenses in all spheres of activity of legal entities, including public authorities. The anti-criminal potential of compliance does not depend on the national model of criminal responsibility of legal entities. The primary preventive tool of compliance is the compliance program.

Based on the analysis of western countries, in particular, the United States (the Foreign Corrupt Practices Act (1977), U.S. Federal Sentencing Guidelines (1991), judicial practice), the main aspects of compliance assessment in the context of corporate criminal liability have been identified: a) compliance takes precedence over confiscatory measures by promoting long-term good-faith corporate activity; b) compliance programs are the core element of anti-criminal compliance, containing standards of conduct for the company and its employees; c) the presence of a compliance program that meets the established requirements serves as a basis for reducing criminal legal burdens; d) institutionally, compliance is ensured by introducing a special position or unit responsible for the implementation of the compliance program.

It is demonstrated that the potential of compliance is revealed through the combination of a legal entity's internal resources and external state control. In the criminal legislation of Ukraine, the potential of compliance remains unutilized. The article identifies prospects for improving criminal legislation by introducing new measures for legal entities and formalizing the significance of the existence and implementation of a compliance program as a factor mitigating such criminal legal measures.

Key words: *legal entities, criminal responsibility, criminal law measures, prevention of criminal offenses, compliance, foreign experience of criminal legal impact on legal entities.*

Дата першого надходження статті до видання: 27.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026